

szoborrombolásról (*Virágkehely-Buddha*), illetve a World Trade Center ikertornyait elpusztító terrortámadásról (*Napló, 2001. szeptember 11.*) szól. Amikor a fiatal Tornai első verseit írta, tombolt a második világháború. Bizony az emberiség történetében nagyon sok minden állandó.

KÉPES GÁBOR

(*Felsőmagyarország Kiadó, Miskolc, 2002.*)

Oláh János: *Por és hamu*

A tizenkettedik század óta a *por és hamu* a magyarul értőket nemcsak egy kultúra születésére emlékezteti: nyelvünk ismerői között bizonyára kevés ember akad, akinek a figyelmét ez a három szó ne rántaná mindjárt a legnagyobb (és egyben legvégső) fá-tumra is. A sorsszerűségnek azonban sokféle az arca, tehát találgatni tudjuk csupán, hogy a *Por és hamu* című kötet keresztelésekor csakugyan megfordult-e a szerző fejében a végzetidéző „mik vogymuk”. De akár megfordult, akár nem, ebbe a helytől, időtől független bölcséleti alapkérdésbe (ha tetszik: aggodalomba) van letéve Oláh János költészetének minden személyessége és hétköznapisága. Oláh érti a módját,

hogyan kell megérdesíteni a pá-toszt, s alanyivá képezni a filozófiát. „A hang, amit keresnek / az ünnepek mögött, mint a fegyverropogás, rég derékba törött” – írja a *Szabad a vásárban*. A végokok fölött töprengők számára pedig a *Vásznak a szélben* című versből hallatszik a személyes tanulság: „véletlen minden út, amit bejártál, / és véletlen az is, amit nem járhatsz be most már soha”.

A filozófus és a lírikus műhelye persze nem ugyanaz, s noha az utóbbihoz illene tán az úgynevezett spontaneitás, Oláh ritkán bukkan ösztönszerűen a maga igazságaira. A dolgok logikáját (netán logikátlanságát) követve csikarja ki az újat; mintha nála az ihlet egyet jelentene az akaratkoncentrációval. Ráadásul meglepően nyílt, szinte lépcsőről lépésre követhető, ahogy az élményformálás mérnöki útján eljut egy-egy lírai konzekvenciáig. Legjobb verseiről elmondhatjuk, hogy azok a mesterség, az értelem diadalai, de alighanem rosszul olvassa Oláh sorait, aki az intellektus menthetetlen robotosának gondolja őt. Merthogy a *Por és hamu*ban nem is olyan elvétve feldolgozott tartomány az asszociációk vegetatív világa. Az írás előtti homálynak világos testet adni, nos, ez az esztétikai ürügy az, amelyben Oláh János igazán kedvét leli.

Egy költő, aki azzal a kijelentéssel kezdi könyvbéli életét, hogy a „hagyomány földrajza mindent megmagyaráz”, nyilván nem veszi rossz né-

ven az olvasói kíváncsiszkodást, vajon miféle aranyalapot raktározott el indulásakor. Oláh János esetében azért is különösen érdekes az indulás időszaka, mert az ő három évtizeddel ezelőtti arcát nem annyira a meszterlelkek, mint inkább bizonyos irányzatok fényében látni élesen. És bár iskoláit illetően nevekre is gondolhat az olvasó (Kassák mellett például Bornemisza Péterre!), Oláh tehetségének komoly nevelője valószínűleg az avantgárd két ága, a szürrealizmus és a konstruktivizmus volt. (Nem véletlen, hogy a néhai jó barát, Rózsa Endre egy tanulmányában az Oláh-féle költészet jellegzetességeit keresve a geometrikus szerkezetre, valamint a párhuzamokkal és ellentétekkel építkező írásmódra hívja föl a figyelmet.)

A pálya napjainktól visszaszámolt egy évtizedét reprezentáló *Por és hamu* az ifjan felvett hagyományt persze más alkatban: melankolikus férfilíra gyanánt nyújtja át. A szürkülésre figyelmeztető versek – *Az öregség, Nem volna jó, Könnyen kiolt-ható, Bordó mente, Félzsárnyú madár* – után (s kicsoda összpontosítással: „Késő-ősz, bádög-zöld hideg, / a pogány fájdalom / önkívület-sarában, / bódultan kapkodod / meztelen talpadat”) az *Aki nem visel*ben az apaképpel szembesült fiú fájdalmas hiányérzet közepette korosodik meg maga is a vers végére. Mindamellett fanyarul reménytelen következtetéséről, hogy tudniillik a „látványt, és

ami mögötte van” semmi „nem békítheti össze többé”, jó okkal feltételezhetjük, hogy az nem pusztá sóhaj az egymással egyezni képtelen külső és belső valóság fölött. No jó, de akkor mi az ember küldetése a két valóság tanújaként? Mint ismert, Ady szerint minden gondolatunk mélyén Isten harangoz. Oláh János is a harangmotívum segítségével teszi kézzelfoghatóvá a hitét: „Ez a hiány völgye. / Tépd ki veszteglő lépteid belőle! / Tépd ki akkor is, ha itt kell maradnod, / mint üres pusztát bezengő harangok!” Hogy aztán hozzánk vagy értünk szól-e a harang? Akárhogy is, aki hallja a harangot, bízhat...

KELEMEN LAJOS

(*Magyar Napló, Budapest, 2002. 127 o. 1988 Ft*)

Andrej Tarkovszkij: *Napló*

Miért írunk naplót? Miért olvasunk naplókat? Olyan kérdések ezek, melyekre a válasz egyaránt a személyiség kifürkészésére irányuló vágyunkban gyökerezik. Hogy megőrizzünk egy emléket, eseményt, élményt, mégpedig szavakba öntve, többé-kevésbé megformálva. Személyiségünk egy szeletét fenntartani, illetve valaki más személyiségébe belepil-